

Bolyai Műhely

BON-BOM

A Bolyai Önképző Műhely Lapja

2012. november

**Losonczi Ágnes
előadása (3-5. o.)**

**Indokína
(8. o.)**

**Együttélés
(6.o.)**

Szt. István Kápolna, Dunakeszi

Fotók: Lőrincz Gábor

Angyalkákkal a temetőben

Létezik egy hely, ahol nagyon ritkán jártam, mégis, érzem, hogy hozzám tartozik. Édesanyám szülőfaluja, Mizserfa az. Sosem éltem az apró, nógrádi bányásztelepülés házaiban. Nem jártam a tanító bácsihoz a vályogfalú iskolába, és nem tologattam a tönkrement bánya otffelejtett csilléit gyerekként. Mégis, ha ide utazunk, azt mondom, haza megyek.

Halottak napján kivilágítjuk gyertyákkal az egész temetőt. Szépszülők, távoli unokatestvérek, síron túl is összetartozó barátok alusszák örök álmukat a domboldalban. Tesszük, ami szokás: cseréljük a vizet a vázában, igazítjuk a virágot a kövön, takarítjuk gyomot a repedésekből. És újra és újra elmondjuk az ezerszer hallott, régi meséket. Hogy ne fájjon annyira, hogy a nagymama, a dédszülők, az unokatestvérek már nincsenek velünk.

Idén két aprócska kéz is a gyertyákért nyúlt. A három- és az ötéves unokahúgomé. Velük sétáltam idén a mizserfai temetőben. És ők segítettek abban, hogy kibéküljek az elmúlással.

„Miért gyújtunk gyertyát, ha ők meghaltak?” „Tudjátok, attól, hogy meghaltak, még nagyon szeretjük őket. Ilyenkor emlékezünk rájuk. És ők néznek minket az égből. Azért gyújtunk gyertyát, hogy lássanak.” Magamnak is magyarázok. És hirtelen nem csak *elhiszem*, hanem tudom, hogy a dédmama mosolyog rajtunk az égből. „Mi az a gyász?” „Amikor meghal valaki, akkor szomorúak vagyunk. Olyankor a felnőttek is sírnak és fekete ruhát vesznek magukra.” „De aztán megnyugszanak, ugye?” „Igen.” – felelem, és észreveszem, hogy már nem kérem számon a világon a veszteségeket. Szeretek és megnyugodtam. „Itt ki fekszik?” „A dédike. Még találkozotok, de már nem emlékezhettek rá. Fénykép is van róla. Majd otthon megnézitek.” Viaszt csöpögtetünk a sírra, hogy megálljanak rajta a gyertyák és ők tehetik a tartóba a virágokat. Apróság, de már tudom, hogy ezentúl a dédmamára is emlékezni fognak. És tudom, ez a legtöbb, amit a mama szeretetéért cserébe adhatunk.

Hazafelé az autó ablakából még visszanezünk a fényesen ragyogó temetőre és a gyerekek azt suttojják, milyen szép. Én pedig büszke vagyok rá, hogy mostantól az ő emlékezetükben is él ez a kép.

Nálam ezentúl nemcsak a veszteségekről fog szólni a halottak napja, hanem éppen arról, amit sikerül továbbadni és megőrizni. Mert ez a néhány óra nem csupán a gyertyák és sírkertek ünnepe, de a családoké is. És igazán az emlékek, szokások és közös gondolatok azok, amelyek össze tudnak bennünket kötni.

Losonczi Ágnes előadása - Bolyai Műhely 2011. szeptember 24.

A nemzetközi hírű szociológus, életmódkutató saját pályáját mint a megértés szociológiájának jegyében fogant alkotói életút egymásra épülő és szükség szerint mélyülő vagy táguló köreit mutatta be a Bolyai Műhely hallgatóinak.

Losonczi Ágnes pályája zeneszociológiával kezdődött. A *fényes szelek nemzedékébe* tartozva hitt abban, hogy a társadalmi igazságtalanságokat el lehet tüntetni. Társaival - Kodály példája nyomán - a zenei analfabetizmust akarta felszámolni. Abból indultak ki, hogy ha a népdal lesz a zenei anyanyelv, mindenki megtanulhat kórusban énekelni, amivel szóhoz jut. Elveiket megpróbálták átültetni a társadalmi gyakorlatba. Elhatározták, hogy nemcsak a munkásokat viszik be az Operába és a Zeneakadémiára, hanem a legjobb fiatal művészeket is elviszik a munkásszállásokra. Nagyszerű zenészekkel együtt mentek oda, akik minden tőlük telhetőt megtettek - de csak üres, fáradt és értetlen szemek néztek vissza rájuk.

Sok ilyen tapasztalat után, Losonczi Ágnes ráébredt, hogy nemcsak azt kellene megnézni, hogy mi történt akkoriban a nagy társadalomban, hanem azt is, milyen tévedései voltak e nemzedéknek. Hiszen borzasztóan nagyot tévedtek: azt hitték, hogy ami nekik szép, az másnak is az. A zeneszociológus rájött, hogy itt valami nagyon eltérő, elsősorban nyelvi és megértésbeli különbség van. A létforma-különbség teszi lehetővé az egyforma vagy hasonló igényeket. Akkor tanulta meg, hogy egy értelmiségi még jó szándékú prófétizmusból sem dönthet mások helyett, mert nem biztos, hogy kérnek belőle. Rájött, hogy meg kell ismernie az életmódot, a létküzdelmeket, hogy valójában milyen sorrendiség van az emberek életében.

Losonczi Ágnes iskolateremtő társadalomkutatói attitűdjének ekkortól vált mozgatórugójává az a meggyőződés, hogy a kutatónak katapultálnia kell magát abból az értelmiségi létből és világból, amiben él, és amit kívánatosnak tart mások számára. Azért fogott bele zeneszociológusként az életmódkutatásba, mert rájött, a kultúrát önmagában nem lehet megérteni: csak az életből, az életmódból, a létrendszerből, a mindennapi küzdelmekből és a mindennapi „közlekedési módokból” lehet világos rálátást szerezni.

Fontos szempont volt számára az is, hogy ne a fővárost, „Pestet” vegye alapul. Első kutatási helyszíne, a Viharsarok (Békés) ezt jól példázta. Ott komolyan „megmozdult a föld”, keményen küzdöttek egymással a termelészövetkezetek. A megyében élő, tehetséges, ám kulákosított parasztság nem tudott beleszólni abba, hogyan történjen az átalakulás. A megyei népművelési osztály vezetői nem értették, miért nem terjedt az intézmények által tervszerűen kínált kultúra.

Losonczi Ágnes számára az életmód(kutatás) azért is fontos, mert ez lehetővé teszi a szociológus munkájában nélkülözhetetlen, ún. komplex szemlélet. A tudomány kis szegmensekre tördeli szét az emberi életet. Más foglalkozik az emberi élet és az életmód egyes szeleteivel. Hol van az, ahol egységben láthatjuk az embert? Éppen a mindennapi életében.

A szociológuskutatónak rendíthetetlen hite maradt, hogy minden ígéret, minden program csak az emberi értékekben mérhető. Nem abban, hogy mit gondol, mit szeretne elérni valaki, hanem hogy valójában mi történik az emberi életekben. Azért is tartja nagyon fontosnak a mindennapi életet, mert az emberi „kisvilágban” valójában benne foglaltatik a „nagyvilág”. Ahogy az ember újrateremti a maga életét nap mint nap: a minden nap felkel, hogy dolgozni vagy tanulni menjen, hogy időben odaérjen; hogy meg akarja tanulni mindazt, amit meg kellene tanulnia.

Losonczi Ágnes ars poéticája szerint az életmód megteremti az ember számára a cselekvés szükségét, de ugyanakkor hat a társadalomra, mert minden életmód a társadalomba épül, s így a társadalmat valamilyen módon mozgatja is. Az értékkel az értékrendben való változtatás, a társadalom-alakítás nem rögtön, direkt módon történik. A determináció helyes értelmezése, hogy mindig van valami, amin változtatni tud az ember, aszerint, ahogy életszervező, vagy életvezető értékei ezt belülről-kifelé diktálják-e. Persze a mindenkori szabadság-fokok függvényében.

Van, amikor csak a kényszerek között élünk, és van, amikor a kényszerektől szabadulhatunk valamennyire; máskor dominálhat az a fajta inspiráció, amely könnyebbé teszi az életünkben, hogy saját értékeinkkel változtathassunk a világon.

A szeptemberi délutánon Losonczi Ágnes több, mint négy órán át beszélgett a belső felismeréseiről, az emberi megértést és önismeretet gazdagító folyamatairól. Míg a hallgatónak meg-megállt a tekintetük delfi Vermeer saját magáról és műterméről festett képének a reprodukcióján a teremben, a tudósasszony eleven szavaival hitelesítette az életmód minőségi jelenlétét az időben, a tárgyokban és az értékekben. Köszönjük a velünk töltött időt!

Baranyai Katalin

Hogyan hatott ránk az *Együttélés* című film

Az idei tanévet Gyarmathy Livia *Együttélés* című filmjével indítottuk 2011. szeptember 24-én a bolyais szenior csoporttal közösen.

Eddig kevés dokumentumfilmet láttunk együtt, mint ahogyan moziban, televízióban is ritkán találkozunk érdeemben ezzel a műfajjal. Ezt a filmet sem volt könnyű megszerezni: Kőhalmi tanár úr közvetlenül a rendezőnőtől tudott kölcsönkérni számunkra egy dvd-verziót. Pedig a magyar dokumentumfilm-iskola páratlan alkotásokat hozott létre, ám ezeket méltatlan módon szinte sehol sem játsszák, így csak nehezen ismerhetők meg. Ebből a hiányból pótolunk kicsit az *Együttélés* megtekintésével, mely mindannyiunkra erős hatást gyakorolt. A történet és a mögötte húzódó történelem, a szereplők, akik természetesen önmagukat alakították, és mindeneke-lőtt a rendező nő alkotói zsenialitása tökéletesen működő hatásmechanizmust teremtettek, amely katartikus élményt váltott ki bennünk. Miről szólt hát ez a film?

Egy sváb lány és egy székely fiú valószínűleg az 1970-es évek végén (a film 1982-ben készült) Dél-Baranyában egymásba szeret, majd családjuk és a falubeliek kimondott (vagy kimondatlan) rosszallása ellenére összeházasodnak. Megtudjuk a filmből, hogy mi áll a környezetük érzelmeinek a háttérben. A sombereki Mari szülei betelepített svábok, akik inkább német fiút szerettek volna lányuk mellé. A szomszéd faluban, Palotabozsokon született Zoli családját pedig a második világháború idején Székelyföldről telepítették Magyarországra. (A bukovinai székelyek többsége 1941-ben először Bácskába került, majd 1944-ben onnan menekültek a front elől Baranyába.) A családtagok vallomásaiból, a plébános, történész, néprajztudós magyarázataiból, a két falu lakóinak önfeltárló visszaemlékezéseiből és a jelen eseményeinek párhuzamos ábrázolásából számtalan epizód, személyes dráma, családi tragédia bontakozik ki.

Ezeket a történeteket a másik néppel való együttélés kényszere (gyakran egy háztartásba költöztették a különböző nemzetiségű családokat), és az abból fakadó nehézségek bemutatása köti össze. A másik fő gondolati szál a mozgás, a költözködés kényszere. A kiűzetés, a menekülés, a visszaszökés óriási lelki és fizikai megpróbáltatást jelentett generációkon át.

A film egyik emlékezetes pontja az, amikor megtudjuk, hogy 170 000 magyarországi svábot telepítettek ki Németországba, akik közül nagy nehézségek árán 20 000-en visszaszöktek Magyarországra, annak ellenére, hogy az otthonuk addigra már nem az övék volt.

A film kapcsán az életmód és az idő viszonyáról, az életmód alakításáról beszélgettünk; arról, hogy a történelmi környezet mennyire determinálja az emberi sorsot. Mari és Zoli példája biztató: nem a különbözőséget látták a másikban, hanem a közös sors vállalásának lehetőségét, így kapaszkodva egymásba. Felmerült bennünk: jó lenne megtudni, hogy az elmúlt csaknem harminc év alatt vajon hogyan alakulhatott az életük.

Az *Együttélés* rendezője Gyarmathy Livia, a forgatókönyvíró Böszörményi Géza (2004-ben hunyt el). Lányuk, Böszörményi Zsuzsa szintén ismert filmrendező. Az eredetileg vegyész, majd később filmmel foglalkozó művészpár szinte valamennyi filmje közös alkotásként született. Munkásságukat

élénk politikai érdeklődés jellemzi, filmjeik gyakran társadalmi-politikai témát dolgoznak fel (Böszörményi Gézának mint volt recski politikai fogolynak, kiemelkedő műve a *Recsk* című dokumentumfilm forgatókönyve), erős társadalomkritikai irányultsággal. Fontos elemük a groteszk, ironikus hangvétel, amit „csehes” hatásként is emlegetnek. Gyarmathy Livia játékfilmeket, dokumentumfilmeket és kisfilmeket egyaránt készített; utóbbiak között van *A mi golyánk* és a *Táncrend*, melyekkel több nemzetközi díjat szerzett.

Veress Dóra

Gondolatok az életmód megítéléséről

Szeptember 24-ei olvasmányunk a magyar szociológia egyik legkimagaslóbb alakjának, Losonczy Ágnesnek könyve volt: **Az életmód az időben, a tárgyakban és az értékekben. Az egész napot az életmódok megbeszélésének szenteltük. Délután maga Losonczy Ágnes is csatlakozott hozzánk, és így megismerhettük az életmódkutatás részleteit, majd beszélgettünk az különféle szokásokról és arról, hogy hogyan változott és változik jelenleg az életvitel.**

Hogy hogyan éljük mindennapi életünket, azt rengeteg tényező befolyásolja. Nagyrészt környezeti hatás, nincs mindenkinek akkora mozgásteret az idejének felhasználását illetően, mint amennyit szeretne vagy megfelelő lenne.

Az életmód megítélésekor számba kell venni, hogy hogyan telik egy nap. A tevékenységek listáját különböző szempontok alapján lehet vizsgálni. Ilyen szempont lehet az indíttatás: szabad akaratunkból történt vagy kötelező volt-e a tevékenység. Ha nem szabad döntés határozta meg a napi teendőnket, akkor milyen külső tényezők, milyen kényszer hatására kellett cselekedni? Ha mi magunk határoztuk meg a tevékenységünket, azt milyen szempontok alapján tettük? Mi befolyásolt minket, a család, a barátok, netalán valamilyen divat vagy teljesen szabad elhatározás? Sodródtunk-e a külső tényezők befolyása által, vagy határozott elképzeléseinket követtük?

Az egyes tevékenységek indíttatásán túl azok tartalmi értékét is számba kell venni. Hasznosan töltöttük el az időt vagy csak eltelt? És mindeközben hogy éreztük magunkat. A tartalmi értéket nemcsak a kézzel fogható eredményekkel lehet mérni, hanem a közérzettel is. Nem közömbös a jó vagy a rossz pillantok aránya, hiszen az embernek a lelkével is törődnie kell.

Nehéz megtalálni az egyensúlyt az életmódban, de igyekszem. Ebből a szempontból szerencsésnek mondhatom magam, mivel időm jelentős részéről magam dönthetek. Doktorandusz lévén jóval kevesebb a kötött időm, mint egy dolgozó embernek vagy egy diáknak. Nagyjából azzal foglalkoznom, amit szeretek. Mindez jól hangzik, ám gyakran nem így van. Sokszor kell módosítanom a terveimen a váratlan feladatok miatt, amiket rám bízhatnak.

Az idő olyan érték, amely véges, emiatt nagyon értékes is. Ezért törekszem arra, hogy a napjaim ne csak elmúljanak, hanem értelmes dolgokkal töltssem el. Eközben szem előtt tartva az egyensúlyt, hogy ne csak a munka töltsen ki az életem, hanem a lelkemre is gondolva elegendő időt tudjak fordítani a családomra, a barátaimra és a számomra kedves időtöltésekre.

Simon Pál

Indokína, Tao Te King: a juniorok élményei címszavakban

Sokféle a kínai kultúra, például azért, mert a nyelvjárások sokasága védi az embereket - csak azt engedi be, amit szeretne, ugyanakkor el is szigetel őket a többi embertől.

Sokat köszönhetnek a gyarmatosítóknak: a filmben elhangzó jelmondat hatással volt az életvitelükre („szabadság, egyenlőség”).

Lao-ce: nagy gondolati szintéziseket adott közre írásában.

Az európaiak és a keletiek közti különbség, hogy míg itt a gyakorlatiasság, ott az intellektus nyert.

Ausztronéz, agglutináló nyelv; vallás.

Boldogság és megelégedettség: ellentét?

A legfőbb kérdés az identitás keresésében volt, hiszen **szinte minden szereplő kétfelé húzott: mind a gyarmatosítók, mind a gyarmat felé - egyfajta határokon való egyensúlyozás ez.**

Konfuciusz: hatalom - természetjog - hagyomány hármassága, nagyjából fél évszázaddal később.